34-6-D-23
3/4

DISSERTATIONVM
PHILOSOPHIÆ, AC MEDICINÆ
CENTVRIÆ DVÆ.

AB ALPHONSO VENTVRIO
ACADEMICO INTRONATO

Publicè expoſita.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SENIS,

Apud Hæredes Matthæi Florimi. M. DC. XIV.

Superiorum Permiſſu.

quid

ILLVSTRISSIMO,

AC REVERENDISS.MO DOM.

DOM. METELLO BICHO

S. R. E. CARDINALI AMPLISS.

Et Senarum Archiepiſcopo V I I I.

ALPHONSVS VENTVRIVS. F. P.

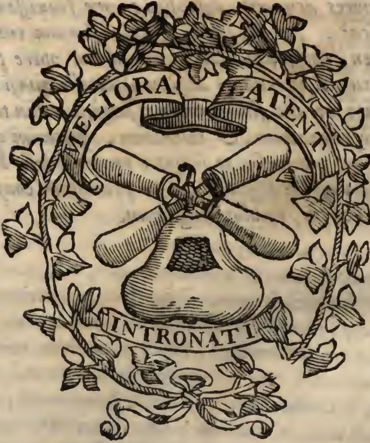
TIBI dicatum opus, eamdem forſan in te, quam tuus agregijs operibus dicatus Animus, in me parit admirationem. Itaq; illius hanc duplicem teneas cauſam: alteram ex tuo promerito: alteram ex debito meo prodeuntem. Et meritum quidem tuum expoſcit, vt tibi Senenſis primo, interq; primos Romanæ Eccleſiæ Sacerdoti, potiori iure, quam olim Habreorum Sacerdoti primitiæ, quicquid primo, ex primæuo Senenſium flore producitur, offeratur. Porrò ſicuti nefas erat quibuſdam populis, poſt ſemeſtrem noctem, primo illuceſcenti Soli omne

quod

quod ad manus non dicare; nefas eſt Senenſibus poſt longas Cardinalis dignitatis tenebras, alijs à te qui primus è Vaticano Cœlo, ſuper Hatruſcum oriZontem purpura refulges, etiam quæ ad manus non donare. Cum ergo eodem in ſolo natus ſim, eadem in me naſcitur voluntas, ac proinde huius libelli occaſionem nactus, eum (qualecunq; ſit munus) ad te mitto. Hac tamen ſpe, vt quemadmodum quidam Flos Indicus, tantum ſub purpurante Aurora Solis in Leone ſuauiſſimum ſpirat odorem; ita ſub purpura tui Leonis hic liber, lectoris, vt ſic dicam nares adeo capiet, vt etiam callidi naſo ſuſpendere adunco nequeant. Vel ſaltem hæc folia inſtar foliarum Hyacinti, tuam literarum peritiam, rerum gerendarum prudentiam, ac prouidentiam, & maximè omnium pietatem, in ſe exſculptam referrent: verum cum ſacra ſilentio potius ſpectemus, quam vocibus celebremus; ideò ſacram laudum tuarum ſeriem, mente concipere, non ſtylo exprimere, humiliterq; honorare, non adornare intendo. His cauſis officij mei cauſas adnectas; quippe cum ex familia ſim, in qua non pauci tecum neceſſitudinis, ne dum amoris vinculo obſtringantur, ab ea ſeiunctus viderer, niſi eodem ſenſu cum alijs, debitas, ni ſaltem meri-

tas

tas erga te deuotionis ſignificationes darem. Quod eò magis præſtare audeo, vt obſequium illud, quod per meos parentes aduerſum te, ac tuos in me transfuſum eſt; non defeciſſe; ſed vt torrens qui eundo magis, ac magis vires vberiores acquirit, copioſius ex me fluxiſſe dignoſcas. Patere igitur Illuſtriſsimum tuum nomen, tanquam Palladium in hoc opere pro eius tutela aſſeruari; atq; ex Metello quaſi ex aurato metallo ſimulacrum effingi, à me in terris obſeruandum, & colendum. Interim qui ſoſpitat vniuerſa, te ſoſpitet pro vniuerſa Eccleſia; eiuſq; hoſtium qui te principem conſtituit hoſtem, reddat longæuum.

MELIORA LATENT
INTRONATI

DISSERTATIONVM
PHILOSOPHIÆ, AC MEDICINÆ
PROOEMIVM.

MECVM ipſe Lactantij Firmiani, ęgregij philoſophantis, de Philoſophia ſentētiam verſando, aſſerentis, eam Animis religione imbutis prodeſſe quamplurimum, plurimis ſemper laudibus celebrandam cenſui. *Lib 5. Cap. 1.* Aureum ſanè dictum, at non ſatis Philoſophiæ dictum, quæ inſtar Herculei lapidis, & ſi Polorum inſcij ad Polum dirigentis; ità & ſi non penitus Dei gnara, cum ſit a Deo, ad Deum cognoſcendum perducit. Quam veritatem Eccleſiæ Patres profitentes, corde Seruatorem quidem geſtant, ex ore verò Platonem, & Ariſtotelem non expuunt: quin etiam in extruenda diuina Doctrina Stagiritam ſternunt, intelligentes licere in fundamentis rudem lapidem iacere; dummodo veritatis ædificium valeat ſubſtinere. Etenim quemadmodum Mare ingreſſa flumina, ad illius motum extolluntur, ac deprimuntur; Philoſophia ſimiliter in Petri Mare tranſmiſſa, non veretur eius æſtu ad cœlum ire, quinimo, & ſupra illud ad Opificem. Quare non immeritò faſſus eſt Clemens Alexandrinus, Græcanica Philoſophia, validiorem non fieri veritatem, ſed Sophiſticos inſultus amoueri; quippe ea iure habenda eſt, ſpes, & lorica Dominicæ vineæ. Et in *1. Stro.*

his verbis obmuteſcant ij, qui Sapientiæ fidem, noſtræ fidei aduerſam; nec ſimul peripateticam virtutem, chriſtianamq; ſalutem reperiri poſſe exiſtimant: namq; Philoſophia ancillatur ſolùm veritati, non dominatur, eiuſq; vmbræ, lucem illius clariorem, & cariorem referunt. Quibus intellectis nil mihi fuit antiquius, quàm me illi, eius amore captum, in coniugium dedare: more tamen Iſraelitic ę captiuę, nempè ſupercilia Idolatriæ, & quicquid in toto corpore vitij, amputando. Sed quoniam ex Diogene Cynico nihil perfectum conſequi datum eſt, abſq; perfecta exercitatione, ideo in ea me exercendi cupidus, duarum cohortium Ariſtotelicarum pręcipuè aſſertionum Centurio effectus, in publico Scientiarum diſcrimine Sapientiæ Studioſis, de ea, eiq; iuncta Medicina, litterale bellum indicere decreui; ſcilicet, vt argumentorum vomeribus Animi mei ſolum perfoſſum pręparari valeat ad ſementem, ac ferre veras Philoſophiæ fruges: itemq; variarum opinionum remis, diſsertationis altum petitura Intellectus Carina, velocrior controuerſiarum aquas præſcindat. Cœterum iam Nauis oram ſoluere aggreditur, eunti aſpira Diuini ſpiritus aura, meq; in tranquillo portu ſiſte, ſynceræ Sapientiæ, pręſentiſq; ſermonis.

D. Hyer. Epi. Ad Magnū.

In vita.

Seneca Epiſt. 94.

Pars virtutis Diſciplinā conſtat: Pars EXERCITATIONE. *Et diſcas oportet; & quod didiciſti*, AGENDO *confirmes*.

CENTVRIÆ PRIMÆ

PARS PRIMA.

DE DEO, ET INTELLIGENTIIS.

1 A DEO O. M. quem ob ſuam in homines iuuandi facilitatem, Iouis nomine apellamus, Muſarum, nempè ſcientiarum omnium principium aucupãdum eſſe, latinus cecinit Homerus. etenim quia hortante Seneca epiſt. 74. nulla ſine Deo mens bona eſt, iuuat à Deo lucem menti mutuari, vt inde eius munerũ ſplendoribus illuſtrata, quacunq; de re tractationem valeat illuſtrare.

2 De quo quidem rerum omnium Opifice loquuturus, duplici via poſſum incedere, vel ipſa via Naturę, vel perfectiori via, quæ eſt ſupernę Reuelationis.

3 Itaq; Natura duce per vnicam viam motus progredientes, Dei exiſtentiam, immiſtionem, indiuiſibilitatem, impaſſibilitatem, eiuſq; abſtrationem cognoſcimus.

4 Eum dicimus (ex Peripateticorum tñ placitis) immenſę durationis, non autem virtutis; cauſam Mundi conſeruantem, non creantem; motorem primũ; agentem verò cum quadam Naturę neceſſitate.

5 Præterea eminenter cuncta intelligere; naturali quadam cunctorum Prouidentia pollere; eſſe in ſu-

premo Cęlo, eiuſq; Cœli in maximo circulo, orientiſq; parte dignoſcimus.

6 At verò alteram Reuelationis viam ingreſſi, iure credimus Deum eſſe præditum virtute infinita; ex nihilo Vniuerſum Orbem deduxiſſe; quotidie noua creare, proindeq; creator, & effector habendus.

7 Effector autem, & agens ex libera voluntate, cuncta diſtinctiſsimè cognoſcens, cuncta gubernans; ſontibus pœnas, inſontibusq; pręmia decernēs; ſuaq; eſſentia continens in ſe omnia, pręſentia implens, operatione mouens.

8 NATVRA, AC REVELATIONE, vt dictum eſt, varia quin etiam *de Intelligentijs* docemur; nam ex Natura dicimus tot eſſe, quot orbes, nec plures, nec pauciores; cum Reuelatione verò damus plures, & ferè innumeras, Dei, Beatorum, Hominum, Mundiq; miniſterio dicatas.

9 Ex natura habemus eſſe tantùm motrices, proq; motu Deum intelligentes, & emulantes; at ex Reuelatione ſemper Deum meditari, & per ipſum, & in ipſo cuncta dignoſcere ſcimus.

10 Eſt difficultas inter Scotum, & D. Thomam de modo, quo reperiantur in loco, num ſcilicet in eo ſint per operationem, an per eſſentiam; ipſe puto vtraq; ductus via, vtroq; modo ineſſe, proinde litem inter eiuſmodi præclariſſimos viros, eſſe tantùm in verbis, ſed par eſt, vt verba deſint, Diuineq; Reuelationi ſubmiſſa, ſilentio inuoluantur.

DE MVNDO VNIVERSO.
Pars II.

11 AB ipſo opifice in eius opus deſcendentes, primo Vniuerſum hoc, ac penè Diuinum artificium contemplari tenemur; de quo quidem vario pactò Stoici, Academici, & Peripatetici philoſophati ſunt.

12 Primo quidem Stoici varijs allegorijs, ac ſimilitudinibus vtentes, *dix*erunt; Ciuitatem Dijs, & hominibus communem, Deorum templum; Animal ſenſu, rationeq; præditum; eiuſq; Animam, ac vitam Deum eſſe.

13 A quo voluerunt hominum pręcipuè cauſa productum eſſe; in vacuo librari; eius figuram orbicularem eſſe; bis interiturum, per aquam primo, mox per ignem.

14 Academici verò ingenitum crediderunt, ac perennem futurum (quamuis nonnulli ſecus interprętētur Platonem) vnum eſſe, multiplicari tamen poſſe.

15 Pro eius partibus nectendis Animam quandam imaginati ſunt à Deo diſtinctam, à Simplicio, alijſq; pluribus approbatam, à Peripateticis tamen reiectā.

16 Namq; Peripatetici arbitrantur Mundum eſſe compoſitum quoddam ex materia, & forma; materiam quidem dixerunt vniuerſam ſpecierum ſeriem; formam verò mirum quendam ordinem, qui inter eius partes refulget.

17 Ex gemino hoc principio vnicus conſurgit Mun-

dus,

dus, & adeo vnus, vt ſi plures eſſent, contradictionem includerent; non tamen nego poſſe à Deo ex Theologis creari plures, & infinitos.

18 Hic Mundus in loco reponitur, poſitioniſq; differentijs prędictus eſt; num verò ab Aſtronomis, Geographis, Poetis, & Philoſophis eodem modo ei aſſignentur dubitatione non caret.

19 Mouetur, & quieſcit, æternuſq; eſt ex Ariſtotele à parte ante, & à parte poſt, verè tamen in principio Deus Cœlum, & Terram creauit.

DE COELO.

Pars III.

20 QVOD quidem Cęlum cum ſit præclariſſima totius orbis pars, iure optimo inter alias eiuſdem partes, ab eo exordiemur.

21 Hoc autem non eſt ex puritatibus elementorum conflatum, vt nonnulli velle videntur, ſed quinta quędam eſſentia ab elementis diſtincta.

22 Et cum ita ſit, nec grauis, nec leuis erit, ſed neutrę cuiuſdam diſpoſitionis; atq; ideo eius materia erit diſtinctæ rationis à materia mortalium.

23 Quę & potentia eſt, & actu: potentia non eſſentiali, ſed accidentali ad motum: actu verò non per formam, ſed per negationem aliorum actuum.

24 Qua propter in Cœlo non reperitur forma, quæ det eſſe, quæuè ſit Natura, aut Anima informans corpus; ſed tantùm ei competit forma aſſiſtens,

nimi-

nimirum Intelligentia, quæ varijs reſpectibus, & Mens, & Intelligentia, & Anima, & Natura nuncupatur.

25 Præcipuê tamen dicitur Natura, cum ſit in Cœlo principium motus. Nec aliquis inſtet dicendo ob id motum Cœli non eſſe naturalem, cum ei à forma extrinſeca, hoc eſt ab aſſiſtente competat.

26 Etenim talis motus eſt naturalis, nedum ab tale principium actium, quod vnitur magis Cęlo, quam forma materiata corpori; verum etiam ratione principij paſſiui, nempè ratione ipſius corporis cœleſtis ad eiuſmodi motum propenſi.

27 Cui motui varia ab Ariſtotele ſunt irrogata priuilegia, ſcilicet vt ſit vnus, conſimilis, circularis, ac perpetuus, proindeq; & ab æterno motore prouenire, & in ęternum ſubiectum, hoc eſt in ipſum cęleſte corpus recipi.

28 Verúm motum, ac Cœlum eſſe æternum in via Theologorum, quę vera eſt, aſtrui non debet; quippe ipſa die nouiſſima Cęli magno impetu tranſient, & terra calore ſoluetur; hoc eſt depurabuntur; vnde verè poterimus dicere, erit Cœlum nouum & terra noua.

29 Hoc itaq; circulari motu, totum Cœlum circumuoluitur: qui tamen diuerſificatur; nam omnes inferiores orbes infra primum, mouentur duplici motu, altero ab occaſu in ortum, & altero ab ortu in occaſum, qui motus totius, & raptus dicitur.

30 Et cum ita ſit, non ideo inferiores orbes rapti, prę ter Naturam mouentur, ſed ſupra naturam, quo

motu

motu etiam ignis, & ea pars aeris, quæ ſupra montium cacumina poſita eſt, cietur.

31 At ex his duæ magni momenti dubitationes enodandę ſuperſunt: prior eſt quomodo vni, eidemq; corpori ſimplici duo competant contrarij motus: altera cur decimo orbi vnicus dumtaxat motus, alijs inferioribus plures tribuantur.

32 Prima quidam difficultas plurimum ſolet Interpretum animos ſollicitare, ipſe nulla ratione concedere poſſum eſſe contrarios; nam omnes mouentur ab oriente in occidens, & ab occidente in oriens non ſimpliciter, ſed ſecundum quid, quatenus nimirum ad ſigna orientalia moueantur.

33 Attamen neq; etiam errarem, ſi dicerem cum aliquibus Aſtronomis, hoc nil repugnare, cum hi motus fiant ſub diuerſis Polis.

34 Etenim motus primi Mobilis fit ſuper polos Mundi; hoc eſt Articum, & Antarticum, perq́, circulum æquinoctialem, & diem naturalem ſpacio viginti quatuor horarum conſtituit: Alter verò fit ſuper Polos Zodiaci, diſtanctes à Mundi polis iuxta recentiorum obſeruationes 23. gradibus, 30. minutis per Zodiaci circulum.

35 Alteram difficultatem recentiores nonnulli inanem quoquo pacto reddunt, quippe qui vltra motum totius alium ſuperaddant, qui motus acceſſus, & receſſus, ſiue trepidationis appellatur; producitur autem ſuper principia Tauri, & Libræ: quem ipſe nec affirmare, nec etiam negare audeo, cum varia, ex vtriſq; principijs pendeant incommoda.

36 Hanc tamen dubitationem ægregiè reſoluit Ariſtoteles;nam inquit optimè ſe habenti,vt puta motori primo ineſſe bonum ſine actione,proindeq; id quod eſt illi proximum, quemadmodum eſt primum mobile, paucis egere debet actionibus, atq; ideo vnico motu.

37 Ex hoc orbiculari motu nobis figura innoteſcit, qua Cœlum eſt prẹditum; corpus enim angulare non moueretur conſimili circulo: itemq; ſi ex iſophærimetris cōſtaret alia à circulo; vel nō ita capax eſſet; vel in motu aliquid extra ſe vacui relinqueret.

38 Quapropter, quæ dicebat Plato cum Democrito; ignem pyramide; ſex baſium figura, ſeu cubo terram; icoſedra, ſeu viginti baſium aquam; octedra, ſeu octibaſium aerem; dodecedra verò, hoc eſt duodecim baſium Cẹlum eſſe præditum, non ſunt abſolutè, ſed tantùm per quandam ſimilitudinem permittenda.

39 Cum Cœlum tali figura conſtet, non ſunt ab eo poſitionum differentiæ remouendæ, quamuis diuerſo modo primo orbi, ac reliquis ſub eo poſitis debeantur.

40 Locus ſimiliter ei tribuendus, ne dum reſpectu inferiorum orbium, verum etiam reſpectu primi; cui etſi non propriè, ſaltem per accidens ratione locati, & contenti ab eo corporis; nec non per metaphoram, nimirum, vt locorum Artifici tribuitur.

41 In cœli orbibus reperiuntur quædam partes denſiores alijs, quę lumen earū proprium, ac mutuatum à ſole reflectentes, ob earum excedens lumen,

aſtra dicuntur, ac ſydera.

42 Quorum alia ſcintillant, alia non ſcintillant; quæ non ſcintillant ſunt prope nos; quæ ſcintillant, longe diſtant: & ideò viſus ea intuens ob diſtantiam, ac loci intercapedinẽ debilis redditus, trepidat.

43 Hoc loci aliquis poſſet inquirere cur ſingulis errãtibus ſyderibus, ſinguli orbes ſint à Natura commiſſi; fixis verò quaſi innumeris, vnicus dumtaxat?

44 Solutionem affert Ariſtoteles, namq; cum primum Mobile, ſeu ex Ariſtotele octaua sphęra, ſit præſtantiſſimum viuens, debet habere plures partes præſtantiores; proindeq; plures ſtellas, quę ſunt orbis partes eminentiſſimæ.

45 Vel dicamus, cum illud ſit proximius primo Motori, eminentiori modo, & præſtantiori operari debet; & ideo varijs luminibus illucere: lumine enim, ac motu Cœlum virtutem ſuam in hæc inferiora diffundit.

DE QVATVOR VOCATIS ELEMENTIS.
Pars IIII.

46 PER quę inferiora, elementa præcipuè intelligimus, cum totum hunc ſub Cœlo ambitum impleant, hæc non propriè ſunt elementa, quia non ſunt abſolutè prima, ex quibus res primô fiant, & in quæ vltimô reſoluantur, ſed talia eſſe in genere corporum dicuntur.

47 Numerus eorum tàm ſenſu, quàm ratione compro-

probatur; ſunt autem Ignis, Aer, Aqua, & Terra; quare irridendus eſt Cardanus, qui ignem è mundo tollere conatur, in ſe forſan vertendum.

48 Quiquidem quaternarius numerus aſtrui poteſt: tum ex qualitatibus eorum alterantibus, vt puta frigiditate, caliditate, humiditate, ac ſiccitate: tùm ex qualitatibꝰ motiuis, grauitate nimirũ, & leuitate.

49 Quæ ſanè qualitates ſunt duo inſtrumentorum genera, quibus pro ſuis ędendis actionibus vtuntur elementa: pro motu quidem motiuis: pro alteratione verò mutua, & mixtione alterantibus.

50 Proinde ex his qualitatibus non conſtituuntur tanquam ex formis, vt aliqui volunt; namq; eorum forma propria eſt aliquod innominatum, illę tamen poſſunt appellari formæ, hanc nomine carentem deſcribentes.

51 Componuntur itaq; elementa ex huiuſmodi forma, ac materia; quę Materia adeo eſt indifferentis conditionis, vt de ea plura oppoſita problemata abſq; contradictione verificentur.

52 Ea enim eſt vna, & multiplex; ęterna, & corruptibilis; diuiſibilis, & indiuiſibilis; bona, & mala; pulchra, & deformis.

53 Similiter ea, & eſt cognoſcibilis, & incognoſcibilis; hoc per ſe, illud per accidens, nimirum per negationem, & per analogiam.

54 Ratio huius rei eſſe poteſt, quia eſt expers omnis actus formæ, ex quo abſoluta cognitio dependet, actum tamen entitatis, quem ei aſcripſit Scotus non remouemus.

55 Præterea ea eſt dimenſa, & indimenſa; dimenſa quidem dimentionibus terminatis ei coeuis, & ęternis; indimenſa verò propriè ſumptis terminatis dimentionibus.

56 Sed poſtquam de eiuſmodi varijs problematibus loquimur, non erit ab re quædam de nonnullis elementis explicare.

57 Primo quidem ambigunt Pythagorici de mundi medio, ac centro, vt refert Simplicius lib. de placitis Pythagoreorum; alij enim dicunt eſſe ignem, alij terram: ignem quidem, quôd ſit elementum præſtantiſſimum, & ideo in medio pro cuſtodia poſitum. Verùm ipſe cum Peripateticis iure ſtatuo terram, tamen, & ignis, & terra media dici poſſunt; terra medium molis, ignis virtutis.

58 Quę terra cum ſit in medio ſita, & centrum, erit immobilis contra Anthiconis opinionem, qui referēte loco citato Simplicio, eam moueri, Lunam ſtare, & ideò Lunam terreā dicebat, terrā verò æthereā.

59 Quapropter erit etiam sphærica; nam cum omnia grauia ferantur ad eam tanquam ad commune puntum, ducuntur ad æquales angulos, quod non contingeret, niſi eſſet sphęrica.

60 Addas eius ſphęricitatem dignoſci ex eclipſi Lunę. omnem quippe lineam, quę in Luna diuidit lucem à tenebris, circularem, ſeù curuam videmus, at eclipſis ex terræ vmbra prouenit. quam rationem contra recentiores aliquot Mathematicos, ſatis efficacem iudico.

61 Hanc sphęricitatem, & in aqua ponendam eſſe exi-

exiſtimo, nec efficaciter monſtrari puto nauis exẽ-
plo è portu ſolutæ, altumq; petentis, cum vt pluri-
mum ob nebulas, & vapores viſus impediatur.

63 Nec ſimiliter ex partibus aquæ, vt puta ex guttis
rotunditatem appetentibus; quippe cum ament
rotunditatem, fugientes extra ſe inimicam ſiccita-
63 tem. Vnde efficacius id probat ſecundo de Cœlo
Ariſtoteles ex eo, quoniam aqua appetat loca de-
cliuia, id enim pręſtat, vt poſſit centrum totius
vniuerſi ambire, & nè vna pars eius ſit magis in
ſuperiori loco, quám alia.

64 Ex quo ni fallor etiam patet terram, & aquam
vnum efficere globum, vel idem habere centrum
vniuerſi, ſeù grauitatis. Etenim tam ipſa terra,
quam ipſa aqua ad illud feruntur.

65 Quod cum ita ſit, & terram, & aquam eandem
habere ſuperficiem cõuexam liqueat, cur aqua ter-
ram vniuerſam non ambit (multi id aſcribunt ter-
ræ ſiccitati abſumenti; alij diuino miraculo: ipſe
puto hoc tribuendum eſſe terræ cauitatibus, vora-
ginibus, męandris, & anfractis aquam ipſam in
ſe abſumentibus, & abſorbentibus.

66 Et hęc poteſt eſſe cauſa modi, quo diuina proui-
dentia in initio temporis ſeparauerit aquam, ita vt
apparuerit arida. Namq; in principio fuit terra crea-
ta rotunda, & globoſa abſq; vllis concauitatibus,
vallibus, montibus, & eminentijs; cum autem dixit
congregentur aquæ in locum vnum, concauita-
tes in terra effectę ſunt, & in eas omnis aquarum
vis confluens, apparuit arida.

DE MIXTIS.

Pars V.

67 SED ne vberior quam par ſit noſtra de elementis tractatio, arida verò de mixtis, conuenit, vt de eis loquamur, hoc eſt de effectis elementorum; namq; vnumquodq; mixtum ex refractis in ſe elementis conflatur, adeo vt, qui fuerunt gradus formę elementorũ, gradus formę mixtorum euadant.

68 Quo pacto diſtinctius ſaluatur definitio mixtionis ab Ariſtotele tradita, quàm dicendo ſeruari elementorum formas poteſtate, aut integras; namq; dicitur mixtio miſcibilium, non corruptorum, nec integrorum, ſed alteratorum vnio; quamuis & poteſtate, & actu exiſtere poſſe tuebor.

69 Itaq;, vt dixi, conſtituuntur mixta ex elementis, hoc tamen diſcrimine, vt ſi ex omnibus æqualiter conſtent, perfecta dicantur, ſi verò ex vno, duobus, aut tribus, non tamen ex omnibus, imperfecta nuncupentur.

70 Hæc Mixta Imperfecta primo meteororum in proęmio, circularia dicuntur ob variam denominationem; primo, quia plurima eorum cœli ſequntur circulationes: ſecundo, quia multa circuli formam ſeruant, vt iris, corona, grando, turbo, & alia; tertio, quia vt plurimum eorum generatio circulariter fit, nam primo vapores ſurſum eleuãtur, deinde frigore condenſati, deorſum repetunt.

quare

quare non ab re primo Meteorum cap. 9. philoſophus, fit aũt circulus imitans circulum ſolis, dicebat.

71 Eſt difficultas inter ipſos Interpretes de ſubiecto librorum Meteororum, quod non iniuria ſtatuo ipſum meteorum, hoc eſt omne quod natum dicitur ſemper, vel vt plurimum fieri in ſublimi, aut principiorum ratione, aut partium.

72 Proinde non arbitror excludendum eſſe à meteorologica contemplatione tractatum motuum Maris, qui ei quatuor competunt, primus eſt motus adęquationis, ſecundus agitationis, tertius fluxus, quartus fluxus, & refluxus, ſeu ęſtus.

73 Primus motus prouenit ex varijs, & ingentibus fluminibus, quæ in mare vberrimè fluunt, & in vnum magis, quam in alterum, cum aqua in decliuia tendat; ideo pro æquationė vnum mare tranſfundit in aliud, vt Septentrionalia in Meridionalia, tanquam in decliuiora.

74 Alter motus agitationis competit mari per violentiam, vt ex terremotibus, ventis, tempeſtatibus, remis, ac ſimilibus alijs.

75 Alter fluxus, Mari tribuitur impropriè, quatenus nimirum ob fluuiorum copiam, Mare vnum fluit in aliud, vel quatenus, alicui parti iuncti ſint fontes.

76 Tandem motus fluxus, & refluxus, qui varium opinionum æſtum produxit, nihil eſt aliud, quàm motus aquæ maris ſecundum naturam ex primo Motore, ac mobili, proximè verò ex Luna depẽdẽs.

77 Cæterum Ratio Svadet, vt ex mari emer-

ger-

gentes ad *Foſſilium, & Metallorum* contemplatio-nē eleuemur; hoc eſt, ad miſta perfectiora ducamur.

78 Sunt autem Metalla corpora mixta conſimilia ex terra educta, apta liqueſcere, ac duci, genita ex halitu ſecundum imperium humido, ope caloris miſcentis, & concoquentis, ac frigoris condenſantis.

79 Ex qua definitione metallorum locus innoteſcit, quem cum Ariſtótele lib. 3. meteorum cap. 6. ſtatuimus terræ gremium. Nec tamen obeſt reperiri multa flumina, in quibus auri ramenta reperiantur, vt in Pactolo, & in Hermo, in quem Pactolus exonerat, in Tago, & in alijs; non enim ij amnes aurum generant, ſed effoſſum, aut raſum è terra, ſecum vehunt. Inter partes autem terræ, in montoſis, & in ſyluarum opacitate veſtitis producuntur.

80 Metallorum quędam ſunt ſimplicia, quædam mixta: ſimplicia Aurum, Argentum, Æs, Ferrum, & Plumbum, album, & nigrum: mixta, vt Electrum ex auro, & argento; Stannum ex argento, ac plumbo nigro: aliqui addunt Oricalcum, quod an ſimplex, & per naturam genitum inueniatur, non eſt facilè veritatem adinuenire.

81 Metallis Foſſilia iunguntur, quę ſunt corpora mixta cōſimilia ex terra producta, genita ex halitu ſicco, terreo in eo dominante, auxilio caloris contemperantis, & concoquentis. at iam nos admonet ordo, vt his dimiſſis, ex terræ cauitatibus ſupra ipſam erigamur, & à Deo animati, de Animatis ſermonem teſſere aggrediamur.

DE

82 QVÆ perfectiora, procul dubio ex Ariſtotele primo de Hiſt. Animalium ſunt Animata ipſa, in quibus contemplandis, primô ſeſe nobis offert difficultas illa dirimenda, qualis nam ſit Animæ cognitio; phyſica ne; an partim phyſica, partim diuina; an verò media inter phyſicā, & diuinā.

83 Ipſe credo vario reſpectu, omnes prædictas opiniones veras eſſe: eſt phyſica, reſpiciendo Animæ gradus à materia pendentes: eſt metaphyſica contemplando humanam Mentem, vt mens eſt: tandem eſt media non eo modo, quo mathematicæ ſunt mediæ, ſed per quandam compoſitionem, & per comparationem, quatenus Anima inter phyſicas formas, ad diuinam conditionem maximê accedit.

84 Qualiſcunq; ergo ſit Animæ conſideratio, præſtantiſſima exiſtit; tum ratione generis, cum ſpeculatrix ſit, quæ ſpeculatio actioni prefertur; tum ratione propria, cum ſit forma omnium formarum ad Phyſicum ſpectantium eminentiſſima.

85 Quoniam verò quæcunq; preclara, etiam ſunt ardua, ideo & ipſa Anima difficillimæ erit cognitionis. nam cum definiri debeat, vt innoteſcat, ſiue vertamur ad attinentia ad definitionem, ſiue ad attinentia ad rem definiendam, obſcure nobis ſemper occurrunt difficultates.

86 Poteſt autem hoc perfectiſſimo modo circumſcribi; nimirum, vt Anima ſit actus primus corporis Phyſici organici, potentia vitam habentis. Hinc colligitur Animam non eſſe accidens intenſum, vel extenſum, nec ſimiliter ſubſtantiam compoſitam, ſed illius principium; cumq; aliud ſit in genere materiæ, aliud in genere formę, eſt principium in genere formæ, quæ forma in actum reſoluenda fuit tanquam in ſuum genus ab vno, vt clarius quid ea eſſet appareret.

87 Aſſignata Animę vniuerſæ ſumptę definitione, modo non eſt difficile eius gradus adinuenire, qui varij, varijs conſiderationibus eſſe poſſunt, præcipuè tamen reſpiciens ad conſtitutionem graduum viuentium, aſſero quatuor eſſe facultates, ab Animæ eſſentia haud quaquam diſtinctas.

88 Prima eſt Nutriens, per quam Plantę conſtituuntur: ſecūda Sentiens, Stirpanimalia conſtituens: tertia Motrix, Iumenta, ac Feras formans: quarta Dianoetica facultas, dans eſſe homini; ex quo non immeritò Animam ipſam finiebat Ariſtoteles: eſſe principium vegetandi, ſentiendi, loco mouendi, & intelligendi.

89 Itaq; De Primo Animæ Gradv, hoc eſt de *Vegetante*, qua Plantæ efformantur, varia eſt diſſentio apud antiquos philoſophantes. Plotinus enim Enneade quarta arbitratus eſt, vita eſſe deſtitutas, & ſolùm terræ anima, vt puta Plutonis, aut Proſerpinæ viuere.

90 Pythagorici verò exiſtimarūt, ne dum Anima nu-

triente

102

triente viuere, ſed etiam, vt inquit Plato in Timęo, modo quodam ſentiente; & Aueroes comm. 15. ſecundi de Anima vlterius addit, quoſdam excogitaſſe eas vigilare, ac dormire: verùm mea quidem ſententia dormiunt qui hæc proferunt: etenim Plantæ tantùm nutriente conſtant, cuius tria ſunt opera, nutrire, augere, & generare.

91 Quę tria munera abſoluit vnico alimẽto, quod vt ſubſtantia nutrit, vt quantum auget, vt verô vtile redundans generat. Sed vt nutriat quatuor exquirit; primô, vt ſit contrarium ei quod alitur; ſecundô, vt ſit natũ in illud permutari; tertiò, vt valeat augere; quartò, vt ad id quod alitur, ſe habeat veluti materia ad formam. Dicitur autem contrarium alendo non abſolutê, ſed actu tale, potentia verò ſimile.

92 Redditur autem ſimile per Concoctionem, quæ dicitur, perfectio à naturali, & proprio calore ex oppoſitis paſſiuis. Cuius concoctionis tres ſunt gradus: primus ille ſtatui debet, qui fit in ventriculo; cuius terminus eſt forma chili; excrementa craſſiores feces: ſecũdus ex Medicis fit in hepate, ex Peripateticis in corde; terminus eſt forma ſanguinis; excrementa vtraq; bilis, & vrina: tertius in membris producitur; finis eſt aſſimilatio; excrementa ſordes, ſudores, euaporationes, & pili.

93 Ex Nvtriente Facvltate, in *Sentientem* aſcendit natura; & cum alia ſit cum motu locali, alia abſq; motu, hac poſteriori anima conſtituitur imperfectum illud Animalium genus, quod *Stripanimal* nuncupatur; conſtat enim ex externis

ſenſibus tactu, & guſtu, ex internis verò ſenſu communi, & imperfecta imaginatione.

94 At Per Aliam Sensientem Animam progreſſionis principio prædítam, *Animalia abſolutiora* informantur, cuius facultatis obiectum eſt vniuerſum ſenſibilium genus, nimirum tam communia, tâm propria, quâm accidentalia ſenſibilia.

95 Inter quę diſputant Auctores an accidentalia ſentiantur à feris. Cui difficultati cum diſtinctione reſpondendum eſt: nam ſenſibilia vnius ſenſus dum ad alium referuntur, procul dubio ab illis ſentiuntur, ſic iumenta vident dulces herbas, audit lupus dulce alimentum: at ſenſibilia toto ſuo genere per accidens, vt ſubſtantias, & relationes, communis Interpretum ſententia eſt, non ſentiri; ipſe tamen ſecus ſentio.

96 Igitur prędicta ſenſibilia agunt in ſenſus, & ideo ſentire dicitur quoddã pati; quæ paſſio ſenſorij excitat facultatem, ad ferendũ iudicium de ſenſibili; q iudicium actio ſpiritalis appellatur; in qua ſpecies ſenſibilis ſita eſt. Facultas autem iſta ſentiens iudicans, non eſt duplex, vt excogitauit Simplicius, nempe formans, & vtens, ſed formans tantùm; quæ dum iudicat, dicitur aſſimilari ſenſibilibus, & recipere ſpeciem rei ſenſibilis abſq; materia.

97 Et hoc accidit in omnibus externis ſenſibus, qui numero quinque iudicantur; Viſus, Auditus, Guſtus, Odoratus, & Tactus: Ex his obiecta deferũtur ad Senſum Cõmunem, qui ſenſus ſenſibiles ſpecies à ſe iudicatas offert Imaginationi, Imaginatio verò

eas

eas ſub ratione conferentis,vel aduerſi iudicando, demandat conſeruandas,& cuſtodiēdas Memoriæ.

98 Senſus itaq; tot ſunt numero; externi quinque; interni tres, nec plures, nec pauciores: etenim externi ſenſus, vel conferunt vt ſimus, vel vt bene ſimus: vt ſimus conducit tactus: at per reliquos ſenſus, cum dignoſcamus, quę proſequi, & euitare debeamus, bene ſumus.

99 Interni verò Senſus non ſunt plures enumeratis, nempe Senſu cōmuni, Phantaſia, & Memoria: quia quotquot addantur ſuperabundant; nam Phantaſia, & Imaginatio idem ſignificant: Vis cogitandi propriè non diſtiguitur ab Intellectu, impropriè à Phantaſia; tandem nec Vis exiſtimandi in feris numerum adauget, cum ferę per Imaginationem moueantur. Definitur enim principium motus Animalium: facultas Animę appetens, ab obiecto per imaginationem, vel vt ſibi conducente, vel vt aduerſo iudicato excitata, inſtrmentis pro motu ſponte facto conducentibus vtens, ad proprij finis adeptionem.

100 Atq; ita ex Anima ſentiente cum his omnibus facultatibus tanquam ex forma, vt dixi, perficiuntur Animalia abſolutiora, at tanquam ex materia componuntur ex varijs eorum partibus; quę varię ſunt in his ob actionum uarietatem, quas ędunt; elementis enim, ac mixtis ſimilaribus, quia unico conſimili modo mouentur, partes undiq; conſimiles tribuit Natura.

Hactenus in his Animatorum gradibus verſati ſumus,

mus, quia formis mortalibus conſtituuntur, nunc verſari in eo tenemur, qui ab immortali forma, nempe á Dianoetica dependet, cum ergo Mortale, & Immortale differant genere, iure optimo in aliam Centuriam eius tractationem remittam.

DISSERTATIONVM
PHILOSOPHIÆ, AC MEDICINÆ
CENTVRIA SECVNDA.
INGRESSIO AD SERMONEM.

NOVÆ Centuriæ expoſitionem moliri incipio, ſeù iam expoſitæ epitomen Formo: namq; de HOMINE verba facturus, de compendio totiùs orbis verba facere videor. Quęcunq; enim Deus in varijs mundi gradibus diſperſa collocauit, omnia in vno homine collecta repoſuit. Quapropter ſi in vniuerſo, vt ſuperius diximus, Deum, & Intelligentias rerum omnium moderatrices contemplabamur; in homine Mentem Dei ſimulacrum, Intelligentijs conſimilem admirabimur: Vidimus Orbem hunc vniuerſum, cuius ambitu omnia continentur; & hominem videbimus, dum brachia, ac pedes expandit, lineis ab extremitatibus ad vmbilicum ductis, orbem efformare: Docuimus Cęlum viuifico lumine, perenniq; motu, cuncta lætitia, ac vita complere; & in homine inueniemus thoracem, qui aſſidua arteriarum intra ſe contentarum pulſatione, atq; æthereo ſpiritu, ſingulas partes illuſtrat, & mouet: In Cęlo ſyderibus alijs Solem præferri ſcimus: & inter corporis partes Cor præeminet;

cuius tanta eſt ſimilitudo cum ſole, vt ſolem cor mundi, cor vero hominis ſolem, vocare aliqui non ſint veriti. Neq; etiam errarem ſi in homine cęteras errantes ſtellas reperiri aſſeuerarem; etenim Cerebri medulla, humectam Lunam; genitalia, laſciuientem Venerem; os facundum Mercurium; hepar, benignum Iouem; fellis veſſicula, furientem Martem; Lien, inertem præſignat Saturnum: Quatuor humores, quatuor elementa; Oculorum ſuffuſiones, ignitas corruſcationes; ventos, & tempeſtates auriũ ſibili, ac tinnitus; rorem, lacrymę; Maris motus, concuſſiui, tremuli, palpitanteſq; corporis motus demonſtrant: Metalla, ac lapides (non tamen pro conſtruenda, ſed pro deſtruenda domo) è renibus, & è veſſica quaſi è Fodinis eruemus: perfectiora mixta, in corpore perfectiſſimo meditabimur: tandem etiam Animatorum gradus adinueniemus; cum ipſe homo, & Planta inuerſa, & Animal admirandum, & venerandum à ſapientiſſimis Ægyptijs appelletur. Quare cum in ſuperiori Centuria, de Mundo, hoc eſt de magno homine, vt cum Macrobio loquar, pertractauerim; ſupereſt, vt in futura de homine, ſeu de paruo mundo pertractem: dummodo Qui primum hominem è luto effinxit, concedat, vt ex infimis circa hominem contemplationibus, ſublimiores eliciam.

Seneca 6. de Benef. cap. 23.

Scias non eſſe HOMINEM *tumultuarium, & incogitatum opus. Inter maxima rerum ſuarum natura nihil habet, quo magis glorietur, aut cui certè glorietur.*

CEN-

CENTVRIÆ SECVNDÆ

PARS PRIMA.

DE HOMINE.

1 HOMINEM ſupremum Animatorum gradum, à rationali forma pendentem, quem barbarus ille Abdalas, ſcienter tamen non barbarè, maximè omnium contemplatione dignum putauit, contemplemur: Itaq; hac rationali forma homo humanus redditur; hac vt aiebat Seneca epiſt. 77. homo antecedit Animalia, Deum ſequitur, ratio ergo perfecta proprium hominis bonum eſt, reliqua illi cum Animalibus, ſatis communia.

2 Et ſanè in pluribus communicat homo cum animalibus, & in pluribus diſcrepat: conuenit, primo quo ad corpus in pluribus partibus; nam in ambobus adſunt ſimilares, & diſſimilares, ſanguineæ, & ſpermaticæ.

3 Similares, vt oſſa, cartilagines, ligamenta, nerui, tendones, membranæ, venæ, arteriæ, glandulæ, adeps, & caro ſimplex: diſſimilares verò, vt cerebrum, cor, hepar, teſtes, ventriculus, pulmo, lien, renes, inteſtina, vexica, muſculus, & aliæ; etſi abſolutè in Animali corpore nulla pars exiſtat, quæ

organizzationem aliquam non includat.

4 Conueniunt in humoribus,qui quatuor ſunt ſpecie, Sanguis, Pituita, Bilis, Melancolia, tamen à ratione alienum non erit aſſerere,omnes eſſe eiuſdem ſpeciei,& ſolùm per magis, & minus differre, adeo vt Bilis ſit pars tenuior maſſæ ſanguineæ, Melancolia pars craſſior, Pituita portio crudior, Sanguis pars ſyncerior.

5 Conueniunt etiam in quatuor ſecundis humiditatibus, quatuor prædictis humoribus ſuccedentibus, quarum, prima Innominata dicitur, ſecunda Ros, tertia Glutem, ſeu Cambion, poſtrema Humiditas ſubſtantifica.

6 Similiter quo ad aliquas formas,in homine,& cęteris Animalibus eſt ratio ſimilis .ſ. vitę, ſeu nutritionis, augumenti; & generationis; ſimiliter ſenſuum omnium non eſt diſſimilis ratio.

7 At ex altera parte, quo ad corpus quidem diſcrepant; ſoli namq; homini caput orbiculari figura præditum datum eſt, tum ad vitandos ictus, tum ad motuum facilitatem, tùm vt promptius exęquatur opera mentis, caput enim rotundum perfecti cerebri eſt indicium.

8 Vnicus homo habet cerebrum ampliſſimum, & humidiſſimum, vnde caput paruum ſemper malum; faciem ſolus habet; ſolus erectam,cum enim ſpectent cuncta Animantia terram, os ſoli homini ſublime natura debit, cælumq; videre iuſſit.

9 In ſolo homine oculi ſunt varij; ſolus excepto Structio Camelo habet vtrinq; parti palpebras; na-

ſum

ſum altum; aures immobiles; mãmas parte priore.

10 Solus homo, piloſus eſt ſub alis, & pube; ſolus caneſcit, & calueſcit; ſolus crura, & coxas carne abundantes habet; ſolus cutem lucidam, & temperatam; rectus incedit; ſolus ſedet.

11 Præterea diſcrepat, namq; in ſola humana ſpecie indiuiduorũ diſſimilitudines apparẽt; cuius rei cauſam Aſtronomi ex Aſtris ꝓuenire credunt, hoc eſt in diurna genitura ex Sole in centro poſito Horoſcopi, & in nocturna ex Luna, aut Venere in eodem.

12 Sed hæ cum ſint meræ nugę, ipſe duplicem cauſam agnoſco, altera eſt facultas formatrix ſemini inſita, altera Imaginatio. Prior cum in ſe partium idęam contineat, niſi inpediatur, vt accidit in plantis, & brutis effigiem ſemini inſitam ſemper eodem modo imprimit, at ſi impediatur, vt euenit in hominibus à ſuperiori facultate, hoc eſt ab imaginatione non imprimit, quam habet, ſed quam ei offert immaginatio, & ideo in humanis indiuiduis plurimæ varietates apparent.

13 Tandem, vt ſuperius dicebam, homo à cœteris Animantibus etiam forma ſeiungitur, & adeo ſeiungitur, vt per Animam Intellectiuam formarum eminentiſſimam ſupra cæteros emineat.

14 Et iurè profectò, ea enim eſt Anima præclariſſimis, & ab alijs formis diſtinctis conditionibus prędita: quippe aliæ corpus ſibi creditum propriè informant, hæc corpori phantaſia formato tantùm aſſiſtit; informat verò ſuperiorem, & proprium hominis gradum, qui conſurgit ex connexione

illa Mentis, & Imaginationis, qui eſt Himæneus mortalium, & ęternorum.

15 Cœterę ex materiæ potentia per generationem educuntur; hæc de foris accedit, & ex rei veritate de nouo creatur.

16 Cœterę ſunt extenſæ per corpus, totæ in toto, & pars in parte; hęc vbi eſt tota eſt: alię ad corporis interitum pereunt, hęc ſeruatur ęterna.

17 Aliæ ad indiuiduorum numerum multiplicãtur, hęc quamuis ex veritate multiplicetur, tamen ex Ariſtotelis ſententia indiuidua eſt, & vna dumtaxat in tota humana ſpecie.

18 Hęc ſpecierum omnium locus, Idęarum promptuarium, graduum omnium media, compos fœlicitatis, capax beatitudinis, Angelicæ naturæ proxima, tandem ipſi Deo eſt ſimilis.

19 Hęc tamen pręſtantiſſima formarum ob nexum, quem habet cum corpore, informis eſſet quodammodo, niſi quibuſdam habitibus (qui cum ad eam præcipue referantur, rationales appellantur) decoraretur: hi autem ſunt Sapientia, Scientia, Prudẽtia, & Ars, de quibus aliqua breuibus pertractabo.

DE INTELLIGENTIA.
Pars II.

20 AQuorum primo exordiens, ſumitur nunc Intelligentia non pro immortali Animæ parte, quæ Mens eſt, ſed pro eius prima actione, quę primorum

morum principiorum apprehenſio dicitur, ſeu potius pro habitu apprehendendi talia principia.

21 Hæc autem facultas homini tributa fuit; quoniam cognitio primorum principiorum conducit pro aſſequendis ſcientijs, nil enim poſſumus addiſcere ignoratis principijs.

22 Hinc dicebat Ariſtoteles 6. morali cap. 11. mens ad demonſtrationem pertinens, immobilium, & primorum terminorum eſt; per terminos autem intelligit principia, quę cum ſint prima, dicuntur immobilia, & proinde iure optimo ſcientiarum termini.

23 Verùm cum dico prima, non ſolum intelligo prima complexa, verum etiam incomplexa, vnde non immeritò dixit Ariſtoteles 6. moral. cap. 8. Mens eorum terminorum eſt, quorum ratio afferri non poteſt; quapropter eam ritè definiemus dicentes, eſſe humanę mentis habitum, quo veluti oculo prima tum actionum, tum contemplationum principia intuemur.

DE SAPIENTIA.
Pars III.

24 QVAMVIS in omnibus Scientijs locum habeat Intelligentia, tamen in ſola Metaphyſica propriè vera Intelligentia, in alijs verò per analogiam quandam reponitur.

25 Proinde cum ſola Metaphyſica Intelligentiam in-

includat, iure optimo inter omnes Sapientia nuncupatur, quę ex Intelligentiæ, & Sapientiæ habitu conflatur.

26 Ex quo intelligere poſſumus, Sapientiam non eſſe vnicum, ac ſimplicem habitum, ſed triplicem, nimirum Scientiam, Inelligentiam, & Sapientiam.

27 Et cum ita ſit, proinde ei triplex aſſignatur ſubiectum; nam vt eſt Intelligentia à Scientia ſeiuncta, ei pro ſubiecto aſſignantur principia, tam complexa, quàm incomplexa; vt eſt Scientia eius ſubiectum eſt ens compoſitum ad prædicamenta ſpectans; tandem vt eſt Sapientia, ſubiectum erit ens, vt ens eſt.

28 Hæc Sapientia cum ſit prima, & omnium Domina, nedum primam formam, & vltimum finem, vt voluit Aueroes, verum etiam primam Materiam, ac primum efficiens conſiderat.

DE SCIENTIA.
Pars IIII.

29 HÆC rationalis virtus dupliciter vſurpari poteſt, primò pro omni habitu per demonſtrationem acquiſito, quo pacto includitur in Sapientia; ſecundo, vt infra Sapientiam collocatur, & ſub hac conſideratione á nobis in præſentiarum proponitur.

30 Scientia non eſt reminiſcentia quędam, vt Plato voluit, nec per Ideas in mente inſitas in nobis gignitur,

gnitur, ſed de nouo verè producitur.

31 Quapropter definietur, vt ſit habitus mentis per demonſtrationem acquiſitus, partes entis, vt adęquatum ſubiectum contemplans.

32 DIVIDITVR IN NATVRALEM, ET MATHEMATICAM: Naturalis ab Ariſtotele Scientia dicitur de Natura, non quod Natura ſit ſubiectum, ſed quia corpus phyſicum, qua phyſicum eſt contemplatur, quod eſt per naturam conſtitutum.

33 Hoc corpus Phyſicum cum valeat conſiderari, vel prout fit, vel pro vt eſt, vel prout cognoſcitur, proinde varia ſub his conſiderationibus de eo diſputabimus.

34 Prout fit ex tribus principijs dependet, Materia, Forma, & Priuatione; ex quo malè Taleſij, Rameiq; omnes, qui hæc negantes, vel potius ignorantes principia, alia de nouo effinxerunt.

35 Et de Materia quidem nonnulla ſuperius docuimus, de forma verô, illa ſatis celebris quęſtio habetur, num ea ſit indiuiduationis principium, alij .n. materię, alij quantitati, alij accidentibus proprijs, alij materiæ modo tribuerunt, qui cum nomine careat, ideo nouum nomen efformarunt, & ecceitatem appellarunt.

36 Ipſe reſpiciens principium proprium, & principale iure ſtatuo formam, alij vel inſpexerunt cauſam ſecundariam, & ſine qua nôn, vt qui dixerunt materiam, & materiæ modum, vel extrinſecum principium, vt qui accidentia.

37 Solet diſtingui forma in formam totius, & for-

mam

mam partis, forma quidem totius reſpondens materiæ totius, forma partis, materiæ partis; quam diſtinctionem euertere aliqui conantur, quæ tamen cum ab Ariſtotele varijs in locis, & præcipuè, ſecundo Phyſicorum 31. approbetur, approbandam eſſe iudico.

38 Priuatio tertio loco nobis conſideranda occurrit, quæ vniuersè ſumpta, dicitur abſentia formę in ſubiecto nato eam recipere. Atq; ita à negatione diſtinguitur, quia negatio ſolùm remouet, nil autem ponit, priuatio verò remouet quidem formam, conſignificat tamen ſubiectum, & ideo illa non ens abſolutè dicitur, hæc verò per ſe quidem non ens, ſed ex accidenti ens appellari iure poteſt.

39 Verum duę ſatis pulchræ dubitationes de ea breuibus enodandę; prima eſt, num detur priuatio priuationis; altera, an Plato, & Ariſtoteles de attinentibus ad Priuationem poſſint conciliari.

40 Quo ad primam Simplicius, qui primo Phyſicorum hanc mouet difficultatem, abſolutè eá negat; tamen abſolutè inficiari non debet, nam priuatio conſideratur, vel per ſe vt priuatio eſt, vel vt eſt aliquo modo forma, priori modo non datur, at verò poſteriori modo abſq; difficultate debet permitti.

41 Quo ad alteram, etſi Ariſtoteles inuehi videatur in Platonem materiam à priuatione non ſecernentem, tam re vera Plato in Phędone, in Lyſide eam, vt à Materia diſtinctam conſiderat, atq; ita re vera lis inter hos ſectarum principes erit potius in verbis poſita, quàm in ſententia.

42 Si conſideretur corpus Phyſicum prout eſt, ita conſtitui dicitur ex elementis; ſcilicet ex principijs intrinſecus illud componentibus, hoc eſt ex materia, & forma, quæ proinde naturæ appellantur, nempe principia motus, & quietis in eo, in quo ſunt primo, per ſe, & non ſecundum accidens.

43 Quę definitio ne dum mortalibus accommodatur, verùm etiam cœleſtibus; atq; ita etiam in cælo Natura dicetur principium motus, verê tamen cum quadam mutatione ei accomodanda erit.

44 Motus eſt præcipua corporis phyſici affectio, quâ aliæ omnes affectiones ſequi videntur; vt puta continuum, infinitum, locus, vacuum, & tempus.

45 Tandem ſi conſideretur corpus phyſicum quoad cognitionem, tunc exurgunt quatuor cauſarum genera, .ſ. genus cauſę materiale, formale, efficiens, & finale; nam per cauſas ex Ariſtotele 1. poſter. in nobis rerum perfecta cognitio producitur.

46 NATVRALEM SCIENTIAM TALE CORPVS PHYSICVM conſiderantem, ſequitur Mathematica, quæ cum verſetur in quanto, vt quantum eſt, penes illius diuiſionem, eius ét diuiſio attendenda.

47 Cum ergo duplex ſit quantum, continuum, & diſcretum; & rurſus continuum aliud incompletum, vt linea, & ſuperficies; aliud completum, vt corpus, hinc tres exurgunt præcipuę mathematicę diſciplinæ, Geometria nempe, Stereometria, & Arithmetica. Cœterum ne longiori oratione imprudentis nota inurar, ad ipſam Prudentiam explicandam accedam.

E DE

DE PRVDENTIA.
Pars V.

48 PRVDENTIA itaq; definitur, habitus rationis, quo rectè, & promptè ad agendum ea dirigimur, quę homini bona ſunt.

49 Hæc etſi habitus rationalis ſit, maximum tamen habet nexum cum morali virtute, adeo vt Prudentia, & Moralis Philoſophia fundamento ſint idem, & ſolum ratione diſtinguantur, vt vnà cum Platone 6. Moral. cap. 8. exiſtimauit Ariſtoteles.

50 Quapropter ſicuti Prudentia in humanis actionibus libertati ſubiectis verſatur; ita Ciuilis Philoſophia humanas actiones ex libero arbitrio prodeuntes, quatenus in eis honeſtum refulgere natum ſit, conſiderat.

51 Quoniam verò Prudentia acquiſitu difficilis eſt, ideo pro ea cumulatè aſſequenda tria potiſſimum opem ferre debent.

52 Primo enim requiritur naturalis quædam conſtitutio, qua pueros nonnullos ſpe quadam prudentes appellare conſueuimus. Secundo confert vſus, & exercitatio humanarum actionum, qua de cauſa plurimum conferre dicitur Hiſtoria, cum illuſtrium actionum promptuarium ſit, & exemplar.

53 Tertio domeſtica inſtitutio plurimum conducit. Et tandem conferunt inſtar omnium aurea Sa-

pien-

 112

pientum dicta, auræque ſententiæ eorundem, quorum exemplo, & auctoritate dirigi, & impelli ſolemus.

DE ARTE, ET PRAESERTIM DE MEDICA. Pars VI.

54 EST ſanè Ars neceſſitate prima, at dignitate poſtrema, & ideo in hoc poſtremo loco de ea diſſerimus.

55 Artis nomen vario modo vſurpatur, primo pro includente vniuerſam Artis perfectionem, quam vt in duce conſideramus in Deo, vt in famula in Natura.

56 Sumitur ſecundo, pro vmbra in Iumentis refulgente; ita aſſerimus homini texturæ Artem Araneum oſtendiſſe.

57 Tertio accipitur prout extenditur ad omnem habitum contradiſtinctum à Natura; ita proferimus Methaphyſicam eſſe artem artium. Tandem ſumitur pro recta forma artis, quo pacto definimus;

58 Artem eſſe habitum Mentis cum ratione recta, ad efficiendum dirigentem, verſaturq; circa ea, quæ aliter ſe habere poſſunt, experientia, & ratione àcquiritur, vt humanę imbecillitati ſuppetias feramus.

59 Ex qva definitione elicimvs medendi facvltatem, Artis nomine jure optimo inſigniri, cũ ad praxim nos dirigat, verſeturq; circa incõſtantia, nempe circa humanum corpus; experientia acquiratur; proq; reparando corpore à morborũ no-

 xis,

xis, aut in ſanitate ſeruando, veluti in finem tendat.

60 Quapropter perinde ac in alijs Artibus, duplex in ea ſubiectum perſcribemus, vnum effectionis, alterum conſiderationis: primum proculdubio eſt humanum corpus abſolutè ſumptum: alterum idem humanum corpus quatenus eſt arte ſanabile.

61 Similiter cum ſit Ars, ei non poteſt propriè accommodari in theoricem, & practicem diuiſio; ſed perbelle eius partes deſumi poſſunt ab humani corporis diſpoſitionibus, quę cum tres ſint, Sanitas, Morbus, Neutralitas, totidem erunt Medicinæ partes.

62 Ad ſanitatem pertinet Euectiua, & ſanitatis Conſeruatrix: ad morbum Curatiua: ad neutralitatem Reſumptiua, & Prę ſeruatiua; quare totus Medicorum conatus impendetur, aut in conſeruanda, aut in recuperanda ſanitate, quam tamen conſequimur expellendo morbum.

63 Cuius ſanitatis, & morbi commune genus, eſt conſtitutio; ita Sanitas dicitur conſtitutio, ſecundum naturam, ex qua perfectæ producuntur operationes; Morbus verò eſt conſtitutio præter naturam, primo, & per ſe actiones lędens.

64 Conſtitutio ſecundum naturam ex ſeptem conſtat, quę propterea res ſecundum naturam dicuntur; ſunt autem elementum, temperamentum, humor, membrum, ſpiritus, facultas, & operatio.

65 Spirituum ſpecies duæ ſunt, Animalis, & Vitalis; Naturalis .n. verè à Vitali diſtinctus non reperitur.

66 Facultates ſimiliter fundamento duæ ſunt, Animalis,

malis,& Naturalis, vitalem enim ad naturalem redigimus; & hoc ipſum de operationibus aſſerimus.

67 Rebus ſecundum naturam opponuntur res præter naturam, quę ſunt Morbus, Morbi cauſa, & Syntoma.

68 Syntomatum duplex eſt genus, primarium, & ſecundarium; primarium eſt actio lęſa; ſecundariũ eſt excrementum mutatum, & qualitas mutata.

69 Morbi cauſa gemina pariter exiſtit; externa, ſeu procatartica; & interna: hęc in antecedentem, & continentem diuiditur, quam continentem cauſam ab eſſentia Morbi diſtinctam iudicamus.

70 Morborum tandem tria ſunt genera, quemmadmodum enim ſanitas per temperiem, compoſitionem,& vnitatem integratur; morborum etiam alius in intemperie, alius in mala compoſitione, alius in ſoluta vnitate conſiſtit; morbos verò à proprietate lędentes ad intemperiem redigimus.

71 Ex his morbis quidam ſunt vniuerſales, quidam particulares; cumq; morbi vniuerſales, quales ſunt febres ſint nrá priores alijs,de his primo loquemur.

72 Definitur Febris,vt ſit calor extraneus à corde per ſpiritus, & humores ad totum corpus procedens.

73 Vnde eſſentia, & natura propria huius morbi, ſita erit in ſolo calore; in ſiccitate verò, vt in aliquo conſequente: ad quod reſpiciens Hipp. primo Aphoriſmorum, victum humidum febricitantibus omnibus conuenire, teſtatum reliquit.

74 Diuiditur Febris in Ephemeram, Putridam, & Ecticã, quę diuiſio eſt per characterem proprium

ipſius

ipſius caloris, conſequentem varium ſubiectum in quo recipitur.

75 Ephemera eſt calor accenſus in corde per ſpiritus: eius indicationes non ſunt præſeruatiuæ, ſed curatiuę, vitales nullæ, cum in ea virtus ſemper conſiſtat.

76 Eſt difficultas num conueniat balneum aquæ dulcis, ipſe non ſemper, ſed quandoq; adhibendum iudico.

77 Putrida eſt intemperies calida à corde procedens per humores, putredine omnes humores corripiuntur, quin etiam ſanguis; hinc datur ſanguinea putrida.

78 In his omnibus mittendum eſſe ſanguinem voluit Galenus; ideo excitatur difficultas, an Mulier prægnans putrida cum acutie correpta, ſanguinis eductionem patiatur, ipſe febre à ſanguine excitata, viribuſq; robuſtis tutò venam tumderem.

79 Putridæ ſuccedit Ectica; quæ eſt intemperies calida totius à cordis ſolidis partibus effuſus. In hac conuenit lac, ſerum lactis, balneum aquę dulcis, & quandoq; potus frigidæ.

80 Ex Morbis vniuerſalibus, ad particolares deſcendamus, qui appropriati dicuntur; & ij cum triplicem operationum læſionem inducant, vt puta: Animalium, Vitalium, & Naturalium, totidem eorumdem ſpecies exurgent.

81 Ratione lęſionis in Animali operatione, principatum obtinet Phrænesis, quæ duplex eſt, ſyncera, & nota paraphrænesis dicta: illa eſt inflammatio membranarum cerebri cum febre acuta: hęc verò

eſt quidem inflammatio earundem, ſed per conſenſum, aut ab aliqua corporis parte, aut à toto.

82 In hac non lęduntur ſemper omnes principes operationes, ſed quandoq; lęditur imaginatio, quandoq; ratio, quandoq; memoria, quandoq; omnes; quamobrem iuxta prædictas lęſiones, quatuor erunt Phrænεſis differentię.

83 In hac ſanguinem mittere conducit, per venas bracchij, hæmorroidum, frontis, & aurium; è naribus autem cum maxima cautela educerem, licet enim remedium ſaluberrimum, tamen periculoſiſſimum eſt.

84 Inter morbos Vitalibus operationibus noxam inducentes, præcipuum occupat locum Pleuritis, quæ num ſit inflammatio ſolius pleuræ, an etiam pulmonis, cum Hipp. & experientia non leuis dubitandi anſa ſubminiſtratur.

85 Galeni, & Auicennę Sectatores digladiantur ſimul de loco mittendi ſanguinis, ipſe non ſine ratione à latere læſo, à latere oppoſito, ab infernis partibus, quinetiam à loco affecto ſanguinem euacuarem.

86 Sed vlterius circa illius curationem perſcrutabitur quidam, frictones illæ, quas pleuriticis rudes homines adhibent, quam nam curandi rationē habeāt, num ſcilicet reuulſiuam, an deriuatiuam, an nullā.

87 Quandoq; ſuſpicaui habere vtramq;, reuulſiuam quidem, ſi tales frictiones manuum pulſibus miniſtrarent; deriuatiuam verò dum retro mendoſis adhiberent.

88 Quod vt intelligatur ſciendum eſt, à Fallopio (vt in eius anathomicis obſeruationibus patet) adinuentam fuiſſe venam quãdam Antiquis ignotam, exordientem ab ipſa vena ſine pari, & ad prædictas coſtas pertingentem, per quam portio aliqua humoris ad pectus trãſmiſſi, frictionumq; vi attracti ad eas partes, adapertis poris poteſt forſitan euaporare; tamen quomodocunq; ſit, has frictiones permitterem potius, quam committerem.

89 Morbi naturalium operationum læſionem inducentes, varij ſunt; magis aũt prçcipui ſunt, qui retentionem, vel expultionem ventriculi labefaciunt. Retentricem impedit Lienteria, quç etſi ex Galeno 3. Epidemiarum 55. & 3. de Syntom. cauſ. 2. dicatur potius expoltricis vitium, nihilominus exiſtimo ipſum intelligere de ea Lienteria, quç fit cum acrimonia humoris, non de ea, quç abſq; vlla acrimonia producitur, de qua loquor.

90 Vitia expultricis tot ſunt, quot viæ, per quas eductionem tentat Natura; molitur autem euacuationem, vel per os, vel per inteſtina, vel ſimul per os, & per inteſtina.

91 Poſtremò modo exurgit Colera Morbus, in quo non corroborato prius ventriculo teſt. Galeno nil ſalubriter propinatur: ſecundo modo inducitur Diſſenteria, in qua ſanguinis miſſionem quãdoq; celebrant authores: primo modo fit Vomitus, qui an ſit retentricis, an expultricis vitium, eſto ad vtrumlibet; verùm hìc eſto finis Artis, ne abſq; arte per multa vagando, multus ſim.

DE

92 QVoniam verò vnuſquiſq; prædictorum Principum habituum difficulter apprçhenditur; ideò indiguit quibuſdam inſtrumentis, quibus mediantibus facilior eius acquiſitio reddatur.

93 Hinc alij orti ſunt intellectus habitus, qui cum verſentur in dirigendis duobus noſtræ mentis inſtrumentis, ratiocinatione nempe, & oratione, factum eſt, vt organici nuncupentur.

94 Hi ſunt Grammatica, Rethorica, Poetica, & Logica, quos inter cum prçcipuè logica refulgeat, de ea duntaxat verba faciemus.

95 Hanc rectè definiunt aliqui, diſciplinam inſtrumentariam humanæ rationis, quæ verſatur in triplici ſecundarum intenſionum genere, vt triplices operationes Intellectus dirigantur, & verum à falſo ſeiungatur.

96 Subiectum ergo hujus diſciplinç erit inſtrumentū ſciendi, ſeu ſecunda notio, prout rationem obtinet inſtrumenti cognitionis, & ſcientiæ.

97 Sunt autem inter ſecundas notiones, genera, ſpecies, & alia vniuerſalia, quæ quinq; ſtatuuntur nec plura, nec pauciora, adęo vt aberrent ij, qui indiuiduum vagum inter vniuerſalia reponunt, quippe indiuiduum eſt illud, quod de vno ſolo prædicatur, hoc autem Vniuerſali opponitur, quod de multis prædicari dicitur.

98 Prædictæ intentiones pro vt ſunt inſtrumenta cognoſcendi ſub ſe definitionem, & demonſtrationem continent. De quibus logicis inſtrumentis ſimul iunctis loquitur in primo poſter.lib.Ariſt. & idcirco non ab re in eo opere ſubiecti conditiones nanciſcentur.

99 Quamobrem definitio in prædictis libris omnimodo quo ad logicum ſpectat conſiderabitur, nimirum; & pro vt iuncta demonſtrationi, de qua in primo; & prout ab ea ſeiuncta, diſtinctumq; inſtrumentum, de qua in ſecundo lib. tanquam de ſubiecto pertractatur.

100 Iungitur aũt definitio demonſtrationi tripliciter; prout eſt eius concluſio; prout eſt eius principium; & tandem prout eſt tota demonſtratio, ſolo terminorum ſitu à demonſtratione ſeiuncta: priori modo eſſentialis definitio dicitur: ſecundo cauſalis: tertio perfecta, & completa definitio.

CONCLVSIO.

Quibus omnibus geminatę Centurię ſit completa tractatio; vtinam tibi Illuſtriſsime Cardinalis arrideat, certê animum illis ſeptuagies centies maiorem non derides. quapropter per hunc illas proba: Teq; centurijs iſtis Philoſophici pulueris, & militię mediceæ Ducem pręſigna; ita enim ſpero fore, vt ſub tua tutela ab hoſtili aduerſariorum lingua, incolumes æternum præſeruentur. Annue Dux rerum æterne.

FINIS.

DISSERTATIONVM *PHILOSOPHIÆ, AC MEDICINÆ* *HELENCVS.*

CENTVRIÆ PRIMÆ.

DE Deo, & Intelligentijs.	*Pars* 1.	*pag.*	3
De Mundo Vniuerſo.	*Pars* 2.	*p.*	5
De Cœlo.	*Pars* 3.	*p.*	6
De Quatuor vocatis Elementis.	*Pars* 4.	*p.*	10
De Mixtis.	*Pars* 5.	*p.*	14
De Animatis.	*Pars* 6.	*p.*	17

CENTVRIÆ SECVNDÆ.

DE Homine.	*Pars* 1.	*p.*	25
De Intelligentia.	*Pars* 2.	*p.*	28
De Sapientia.	*Pars* 3.	*p.*	29
De Scientia.	*Pars* 4.	*p.*	30
De Prudentia.	*Pars* 5.	*p.*	34
De Arte, & præſertim de Medica.	*Pars* 6.	*p.*	35
De Habitibus inſtrumentarijs.	*Pars* 7.	*p.*	41

Diſputabuntur publicè SENIS in Aula Comitiorum. Anno D. M. DC. XIIII. Menſe *ſeptembris* Die XII. Hora XX.

SENIS,

Apud Hæredes Matthæi Florimi. M.DC.XIV.

Superiorum Permiſſu.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE